

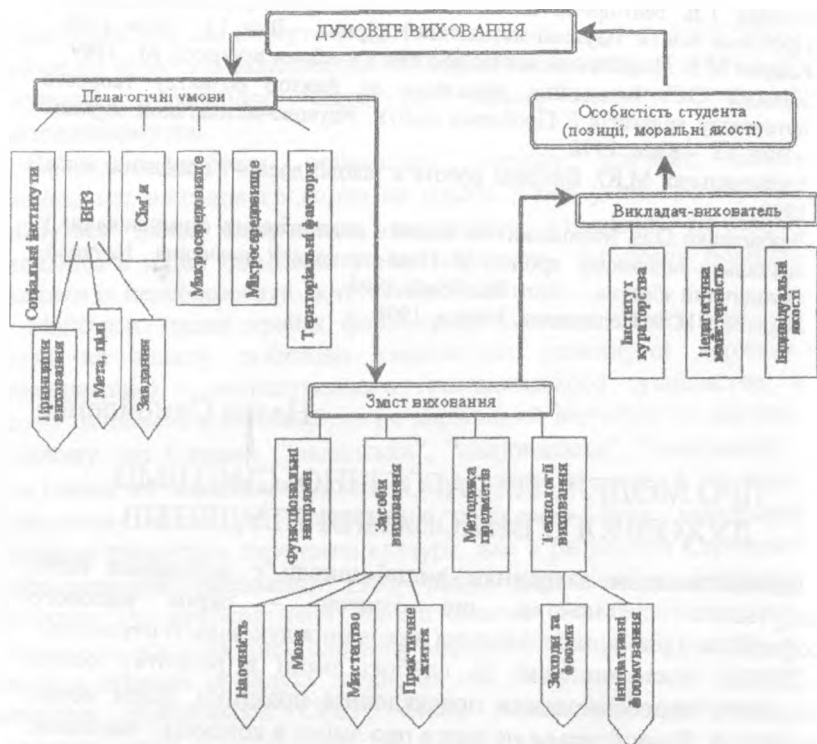
ПРО МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ДУХОВНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

Найважливішим завданням вищої школи є виховання еліти майбутнього суспільства, що означає – окрім високого професійного рівня, забезпечення виховання духовності студентів.

Дійсно, нові тенденції та глибокі зміни в розвитку освіти вимагають переосмислення повсякденної практики, форм нових технологій. Тому йдеться не лише про зміни в концепції навчання, але й про зміни в концепції виховання студентів, спрямованих на досягнення максимальної самореалізації та самовизначення студентів.

Еліту суспільства не можливо уявити без національної гордості за свою державу. А в основу національного виховання має бути покладена українська національна ідея, ідея розбудови незалежної української держави, ідея національного відродження України, переконання і привчання ставити на службу спільного свої думки, конкретне діло.

Виховання духовності, на мій погляд, повинне відбуватися за наступною схемою:

Виходячи з наведеної схеми акцентую увагу, що розглядаю виховання духовності в умовах конкретного соціального інституту – ВНЗ, де головною специфічною особливістю виховного процесу духовності є виховання в процесі навчання. Зусилля професорсько-викладацького складу повинні бути спрямованими як на впровадження нових форм впливу на студентів, так і активізацію найбільш ефективних перевірених практикою сталих форм виховання та відпрацювання авторських методик і стилю духовного виховання студентської молоді. Стосовно стилю хочу зауважити, що найбільш оптимальним, на мій погляд, є діалогічний стиль спілкування.

Визначившись з формою соціального інституту слід чітко окреслити коло завдань, мету та цілі у вихованні студентської молоді та педагогічного колективу. Вони повинні мати більш конкретний та прикладний характер, враховувати специфічні особливості ВНЗ, індивідуальні особливості студентів. Найбільш доцільним є діагностика, тобто виявлення морального рівня розвиненості студентів. В Донецькому ВНЗ соціальної освіти накопичується позитивний досвід, коли проводиться експрес-опитування студентів-першокурсників стосовно того, як вони відносяться до засад моралі, з якими проблемами вони зустрічаються та якої допомоги потребують. Практикуються анонімні письмові роботи, які переслідують отримати відверті відповіді та проблеми. Після обробки отриманої інформації відбувається наступний етап – корегування робочих програм (практичних занять та змісту лекцій, розбір життєвих ситуацій). Зібрана інформація та спостереження за студентами допоможуть визначити проблематику виховання духовності:

- виховання найвищих духовних цінностей та орієнтирів;
- підвищення загальнокультурного рівня студентів;
- формування національної свідомості та партикулярних цінностей та ін.

Тобто кожний новий набір студентів буде мати свої особливості та проблеми, що дозволить адаптувати й корегувати цілі та завдання.

Друга складова структури – це зміст виховання духовності, який складається з засобів виховання, методики викладання предметів та технологій виховання.

Засоби виховання можуть мати досить широкий спектр. Так в формуванні національної свідомості значну роль відіграє мова, на якій ведеться викладання дисциплін та спілкування в ВНЗ, наочність, естетичний вигляд середовища та ін.

Технології навчання включають визначені заходи та їх форми, які проводяться зі студентами, ініціативні формування, студентське самоврядування та ради факультетів, груп

Окремої уваги заслуговує методика викладання предметів. Не є доцільним відмовлятися від позитивного накопиченого досвіду,

коли кожна лекція або семінар, кожна формальна або неформальна зустріч зі студентами повинні носити елемент виховного впливу. Так за допомогою філософії, історії України, історії української культури та соціології, формуємо історичну свідомість. Українознавство складає основу національного виховання, спонукає до мислення та почування, сприяє пробудженню національно - патріотичних чеснот. Тобто, відповідний матеріал навчального предмету складає базу, яка потім поглиблюється та доповнюється технологіями виховання.

Значну роль у вихованні духовності відіграє етика. Саме з цієї дисципліни потрібно розпочинати духовне виховання. Доцільно, коли вона викладається з першого курсу. Це свого роду вступ до людинознавства, це наука про те, як знайти своє місце у житті, реалізувати себе як особистість та як стати повноцінним та щасливим громадянином суспільства. Саме цей курс складає основу формування громадянської свідомості майбутньої еліти нашого суспільства. Саме тому, викладання курсу потребує своєрідного переосмислення та нестандартного підходу до викладання.

Базуючись на загальнонаукових принципах зроблено спробу визначити принципи побудови моделі духовного виховання студентів.

1. Принцип комплексності – відображає суть виховної діяльності і визначає напрямки, зміст та форми роботи, спрямовані на формування соціально - моральних та духовних якостей особистості. Забезпечується єдність масових, групових та індивідуальних форм роботи.

2. Принцип системності та цілеспрямованості – означає діалектичне поєднання об'єктивних та суб'єктивних факторів виховання, врахування їх впливу на діяльність та громадську позицію, цілеспрямоване використання засобів та методів для соціалізації особистості, систематичність та послідовність виховного процесу в умовах ВНЗ.

3. Принцип суспільної інтегрованості – спрямований на координацію та інтеграцію суспільних інститутів, визначення виховних можливостей та завдань кожного з них з урахуванням

цих можливостей, систематичне взаємне інформування про результативність виховних заходів.

4. Принцип творчого самовизначення – передбачає впровадження ініціативних рішень, творчий пошук у вирішенні професійних завдань по вдосконаленню змісту та форм роботи, нетрадиційний підхід та засоби реалізації цілей та функціональних напрямків.

5. Принцип науковості – вимагає обґрунтування мети, змісту, форм і методів виховного процесу, використання досягнень сучасної науки.

Побудова моделі стає неможливою без визначення провідних закономірностей її функціонування. Так, вони передбачають наявність високого рівня педагогічного потенціалу, який визначається поліфункціональністю та інтенсивним характером роботи, суспільною інтеграцією, взаємозв'язками з іншими організаціями та закладами.

Характерною провідною рисою діяльності ВНЗ є освітньо - виховна спрямованість змістовної діяльності.

До факторів, що опосередковано впливають на функціонування педагогічної системи, відносимо також наявність нових механізмів, узгодження з основними завданнями регіональної та державної освітньої політики, місцевими органами влади.

Згідно з теорією Г.М.Доброва, моделі потребують високого якісного рівня кадрового складу. Важливими ланками в цьому напрямку він визначає рівень та зміст вимог при проведенні атестації кадрів. Після тривалих спостережень та проведення конвент - аналізу документів визначено другу закономірність – забезпечення відповідними кадрами, які мають високий рівень професійної майстерності, здатні до постійного творчого пошуку, можуть відігравати роль лідера та реалізовувати завдання в умовах нової моделі виховання.

В забезпеченні високого якісного рівня змістовної діяльності значна роль належить сучасному матеріально - технічному комплексу, який передбачає наявність різноманітних дозвіллевих об'єктів, відповідного ресурсного забезпечення, планово - архітектурних новацій.

Для реалізації завдання національного виховання, яке виступає основою духовного розвитку особистості, залучаються загальнолюдські та морально - етичні норми, відроджуються національно-культурні та побутові традиції.

Під цілісною системою вчені розуміють таку сукупність закономірно побудованих, динамічно пов'язаних компонентів, взаємодія яких породжує нову системну якість.

Цілісна система принципово відмінна від суми компонентів, від механічного поєднання різних взаємодіючих між собою елементів. Система активно функціонує, якщо знайдено достатню сукупність необхідних компонентів, кожний з яких повністю виконує свою функцію.

Тобто, функціонування системи повинно забезпечувати цілісність та взаємозв'язок, взаємодію компонентів. Якщо система цілеспрямована, а її діяльність підлягає єдиним цілям і завданням, тоді вона активно ввімкнена в середовище, взаємодіє з ним, керована.

Системність – загальна закономірність суспільства. Педагогічний процес являється соціальною системою. Тому педагогічна система ВНЗ уявляє собою комплекс культурно - виховних цілей, спільність людей, що їх втілюють, та діяльність, спрямовану на реалізацію цілей та завдань, мережу соціальних інститутів та середовище, де відбувається виховний процес.

Для розкриття сутності педагогічної системи ВНЗ слід показати значення кожного компоненту системи, їх взаємозв'язок і обумовленість дій педагогів, спрямованих на досягнення цілей та завдань.

Фактором, який визначає педагогічну систему ВНЗ, є конкретизовані цілі та завдання. З ними узгоджуються дії педагогів, інших соціальних інститутів, зміст, методи, організація педагогічного процесу. Єдність, наступність, взаємозв'язок усіх цих компонентів складають систему, яка забезпечує розвиток певних людських якостей та поглядів об'єкту виховання.

Кожна ланка системи функціонує в конкретних умовах, зіштовхується зі специфічними труднощами. Отже, для досягнення стратегічних цілей педагоги повинні постійно вивчати

рівень вихованості, потреби, інтереси кожного об'єкту виховання, особистості, зокрема, і всього населення в цілому. На основі такого аналізу, з урахуванням загальних цілей та завдань, формуються конкретні цілі та завдання на певний період. Тільки діагностика морального та духовного стану студентів може стати основою планування змісту, форм та методів роботи.

Як системоутворюючий компонент, що підпорядковує собі всі, інші, цілі та завдання повинні бути осмислені і прийняті всім колективом педагогів. Тому важливо визначити форми участі у розробці цілей.

Важлива роль на цьому етапі належить включенню у даний процес представників інших соціальних інститутів, а також використанню потенціалу організованого виховного впливу, до якого належать макро та мікросередовища.

Потрібна науково - методична розробка місця і ролі кожного суб'єкта виховання в досягненні конкретизованих цілей і завдань, шляхів їх взаємодії, прав і обов'язків, відповідальності.

Педагоги виступають координуючим центром впливу на інші соціальні інститути, сім'ю, громадськість. Їх завдання полягає в тому, щоб забезпечити оптимальне функціонування кожного елементу системи.

Зміст та функціональні напрямки – це комплекс ідей, прикладів, фактів, використання яких у навчально - виховному процесі досягаються конкретні цілі і завдання. Зміст реалізується через різні форми роботи.

Для реалізації змісту роботи здійснюється комплексний підхід по забезпеченню єдності усіх напрямків, або за вибором педагогів робиться наголос на домінуючому напрямку.

Однак аналіз змісту виховних акцій свідчить, що обговорення і розгляд гострих актуальних проблем сьогодення відбувається не завжди. Тому не бажано ізолюватись від навколишньої дійсності, гострих ідеологічних та соціальних суперечностей. Як ніколи потрібна перебудова характеру проведення культурно - дозвіллевих заходів. Необхідно залучати студентів до розмови на хвилюючі проблеми. Страйк, мафія, екстремізм, націоналізм, милосердя, соціальна справедливість, національна свідомість,

екологічні та міжнародні проблеми – ось коло питань, які потребують чітких і конкретних ціннісних орієнтирів.

Методи та форми роботи – це способи досягнення поставлених цілей і завдань. Керівництво, спираючись на системний підхід, повинно забезпечити оптимальний вибір методів та форм культурно-педагогічної роботи серед студентів, щоб якісно і з найменшою затратою сил та часу вирішити поставлені завдання. Тільки правильний в даних умовах вибір методів і форм дасть можливість досягти необхідних результатів.

Педагог повинен не тільки знати, від яких зовнішніх педагогічних умов або факторів залежить ефективність педагогічної системи, а й уміти їх врахувати і використати для здійснення поставлених цілей.

Йдеться про макросередовище (суспільні відносини, масова інформація), мікросередовище (соціально - культурна обстановка), групи неформального спілкування, матеріальні та територіальні умови.

Ефективно розв'язати виховні завдання можливо лише на основі вивчення і врахування всього комплексу впливів макро та мікросередовища, а саме: використання позитивних факторів педагогічного впливу та нейтралізації негативних явищ.

Здійснення цілей і завдань педагогічного процесу залежить від того, які матеріальні умови має ВНЗ для їх реалізації. Тому, з одного боку, необхідно враховувати ці умови, з другого – з'ясовувати, що потрібно для їх вирішення. Йдеться про умови для роботи самодіяльних художніх колективів та любительських об'єднань, для культурно - творчої та дозвіллевої діяльності, про насиченість технічними засобами.

Об'єкт виховання – особистість, є мета, відправний компонент і кінцевий результат педагогічної системи ВНЗ.

Про ефективність цієї роботи можна говорити за такими показниками, як становлення особистості, її соціальна активність та моральні якості.

Розглянута вище модель педагогічної системи ВНЗ має загальні ознаки, що забезпечують цілісність та ефективність науково обґрунтованої концепції, реалізація якої гарантує оптимальний

результат, орієнтацію на особистість, її розвиток, духовне збагачення, розумне поєднання та скоординованість виховних заходів, підкорення всіх компонентів системи конкретизованим цілям і завданням.

Реалізація даної моделі вимагає: випереджаючого науково - методичного та кадрового забезпечення, пошуку та підтримки ініціатив, забезпечення безперервної освітньої роботи та естетичного виховання, а також розробки нових педагогічних технологій з урахуванням вікових особливостей та духовних потреб студентів, створення відповідних матеріально-технічних умов для реалізації їх можливостей та цілеспрямованої підготовки культурно - педагогічних кадрів іншого якісного рівня й впровадження нових нетрадиційних джерел фінансування.

Модель передбачає поєднання суспільно - гуманітарного та художньо - естетичного виховання, природнонаукової освіти.

Вона допоможе здійснити регулювання духовного і освітнього розвитку на регіональному рівні, а також відпрацювати й реалізувати відповідні засоби організації духовного виховання

Така модель дає можливість:

1. Врахувати особливості місцевого соціально-педагогічного середовища та його традиції, а також конкретні економічні умови
2. Зробити духовне виховання студентів оптимальним, з урахуванням інтересів, інфраструктури та кадрових ресурсів інших соціальних інститутів, які здійснюють духовне виховання.

Література

1. Державна національна програма "Освіта".
2. Добров Г.М. Наука о науке. – Киев, 1989.
3. Шишкин С.В. Переход к новой парадигме социально-экономического управления // Социально-экономические проблемы развития культуры. – М., 1992.